

Ötarihinden günümüze:

Haluk Oral* / oralh@boun.edu.tr

İki Mektupla Bedri Rahmi

Bu yazı bu dergiyi alanlar kadar almayanlar için de yazıldı (onlar da okusunlar!), yani matematiğin okul sıraları dışında hiçbir işe yaramayacağını düşünen, bu güzellikten kendini mahrum eden 7'den 77'ye herkes için.

Yazım iki mektupla ilgili, yirmi yıl arayla yazılmış iki mektup. Yazan: Bedri Rahmi Eyuboğlu. Bilmeyen yoktur bu değerli şair ve ressamımızı; hani,

*Karadutum, çatal karam, çingenem
Nar tanem, nur tanem, bir tanem
Ağaç isem dalımsın salkım saçak
Petek isem balımsın ağulum
Günahımsın, vebalımsın*

ya da

*Önde zeytin ağaçları arkasında yâr
Sene 1946*

Mevsim

Sonbahar

Önde zeytin ağaçları neyleyim neyleyim

Dalları neyleyim.

Yâr yoluna dökülmedik dilleri neyleyim.

dizelerinin şairi, birçok güzel resmin yaratıcısı sanatçı Bedri Rahmi.

Bakın neler yazmış ağabeyine 17 Mart 1927 tarihli mektubunda. Bedri Rahmi henüz 13 yaşında...

Dersler aldı yürüdü Ağabey... Yılm başlarında büyük bir azimle derslere sarılan parmaklarımın gevşediğini hissediyorum... Ve... Bu çok... Çok fena oluyor Ağabey... Kimi zaman o kadar kötü şeyler düşünüyorum ki Ağabey... Neyse... Ağabey, biliyorum ki bu "gevşeyen parmaklar" babam gibi sizin de hiç hoşunuza gitmeyecek. Ama ne yapayım Ağabey...

Size şimdi "dersler çok iyi gidiyor... anlıyor, başarıyorum ..." dersem... ya sonuna (!) işareti veya vicdanıma kocaman bir azap komam gerek... Ah şu matematik Ağabey...

Parmaklarımı gevşeten kırbaç yalnız odur Ağabey...

Matematik dersleri büyük azap içinde geçiyor Ağabey... Her ders, bir parça daha boğulduğumu duyuyorum... Bu fena... Çok fena Ağabey... Kimi kez bu derin anlamamazlık bana çok şeyler düşündürüyor Ağabey... Öyle zamanlar oluyor ki, sıramdan kalkmak... Hayır Ağabey size söylemeye cesaret edemiyorum... Ama hayır... Ağabey size de söylemeyi kime söyleyeceğim... Evet, Ağabey sıramdan kalkmak... Kapıyı sınırlı bir elle parçalar gibi vurmak... ve çıkmak... Sınıftan, okuldan, hatta hatta, Trabzon'dan çıkmak... Geçip gitmek, belamı aramak istiyorum Ağabey... Bunları... Size keşke yazmasaydım Ağabey... Ama ne yapayım?..

Yarabbi ya akıl ver... Ya verdiğini de al...

Ya bana bir yol göster, ya da yerden yere çal...

Bu dört duvar cendere gibi beni sıkıyor...

Ne zamana kadar bu ayıp beni sıkacak...

Korkarım ben çıkmadan buradan canım çıkacak...

Sanatın ocağına bir alev olmak derdim...

O zaman ne gelecek bir kederin tortusu...

Ne öğretmen korkusu ne de sıfır korkusu...

Ne öfkeli bir bakış ne de sert bir kelime...

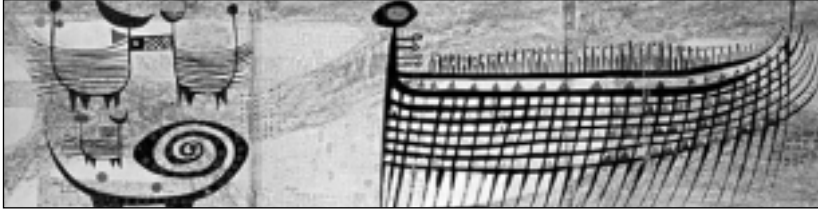
Soğuk bir pergel değil bir fırça ver elime...

Bırak beni sanatın ufkunda haykırayım...

Ya kafamı kırayım ya fırçamı kırayım...

İşte, Ağabey sana bu son günlerin serseri dizeleri... Oh... Ama Ağabey... Ne olacak benim halim?..

Ne fena, ne kadar fena... [Kardeş Mektupları, Bilgi Yayınları, 1985 s. 16-17]

Bedri Rahmi'nin Kırkayak'ı, 1957

Bedri Rahmi bu mektubu yazdığında Trabzon Lisesi'nde öğrenci. Ağabeyi Sabahattin Eyuboğlu da Fransa'da Lyon Üniversitesi'nde öğrenci, yirmi bir yaşında, edebiyat ve estetik öğrenimi yapıyor.

Ağabey, 1933'te Türkiye'ye döner ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Romanoloji bölümüne doçent olarak atanır. 1938'de Maarif Vekâleti, Talim Terbiye Kurulu üyeliğine seçilerek Ankara'ya gider. Hasan Âli Yücel'in dünya klasiklerini Türkçeye kazandırmak için kurduğu Tercüme Bürosu'nda Nurullah Ataç'ın yanına Başkan yardımcısı olur. Bir süre sonra da Ataç'ın istifasından sonra Tercüme Bürosu'nun başına geçer.

Gelelim Bedri Rahmi'ye. Orta öğrenimini 1929'da bitirir, Güzel Sanatlar Akademisi'ne girer. İki yıl ara verip Fransa ve İngiltere'de resim çalışmaları yaptıktan sonra 1936'da mezun olur ve aynı okulda asistan olarak çalışmaya başlar. Yukarıdaki mektubun bir matematik dergisinde niçin yayımlandığını merak edebilirsiniz. Bu merakı gidermek için mektubun yazılışından yirmi yıl sonraya geçiyoruz: 1949'da Bedri Rahmi Akademi'de öğretim üyesi, ressam ve şairdir. "Ağabey" Sabahattin Eyuboğlu, adımı koyduğu Yaprak'ta yazılar yazmaktadır. Gazeteyi Orhan Veli yönetmektedir. Yaprak'ın 1 Nisan 1949 tarihli 7'nci sayısında Bedri Rahmi'nin bir açık mektubu yayımlanır. Bu açık mektup gençler için yazılmış. Okuduğunuzda kendi gençliğine yazıldığını da düşünebilirsiniz:

396'ya Mektup

Sen benim saz benizli, uzun saçlı, mahzun kardeşim, sen bir orta okul talebesisin, ya bütünleymeyle ikiden üçe geçmiş, yahut üçte matematikten çakmak üzeresin. Faruk Nafiz vari şiirler yazarsın.

Bedri Rahmi, otoportre

atmışsın, ne ayıp şey. Artist kartlarından karelere bölerek yaptığım büyütmelere gelince bunların bir tanesi berberin aynasında. Öteki pabuçlarına pençe yapan kunduracının camekânında.

Güzel, ciltli defterlerin, takvimli hatıra defterlerin vardır. Bunlar arasında sık sık şöyle birkaç satırlık notlara rastlanır: "bu gün hava pırl pırl, lacivert elbiselerimi giyindim. Yolda A'ya rastladım. Ne kadar da serpilmiş haspa; beni gördü görmemezlikten geldi. Bir saat sonra parkta tekrar karşılaştık. Bu sefer de ben onu görmemezlikten geldim." Canım kardeşim, mahzun olmasına mahzunsun. Yavaş yavaş canım gibi sevdiğim futbol bisiklet de seni eskisi gibi oyalamaz oldu. Aksi gibi geceliği beş kuruşa kitap kiralayan kitapçı da okumadığım kalmadı. Şu Fransızcanın fiilleri olmasa insan bir şeyler öğrenmeğe hevesleniyor, ama gel gelelim fiiller bir defa arapsaçı gibi kör düğüm oldu. Acaba İngilizceyi mi denemeli, onun da telafuzu mesele. Fransızcadan ne de olsa bir kulak dolgunluğu var.

Peki ya bu sivilcelere ne buyrulur? Gelir gelir de insanın tam suratının ortasına nişan alır bu münasebetsiz şeyler. Niçin insanın dizinde çıkmazlar da yüzünde çıkarlar? Bunlardan kurtulmak için neler feda etmeğe hazırsın. Sivilce bahsi hayatında mühim bir yer tutar. O zamana kadar nereden geldiğini pek iyi kestiremediğin hüznün bu münasebetsizlerin yardımıyla kasvete döner, ağlamaklı olursun. Yalnızken gök yüzüne, yıldızlara bakar, durup dururken ağlarsın.

Bedri Rahmi, otoportre

Evinizde piyano yoktur, bir de piyano öğrenmeye kalkmışsın. Okuldakinde ancak yirmi dakika çalışabilirsin. Evde yazı masasına cetvelle tuşları dize, faydasız parmak alıştırmalarına giriyorsun. Birkaç ay sonra bu acayip piyanodan soğuyacağın muhakkak. Peki ne olacak senin bu halin 396? Normal olmasına normal bir çocuksun. Biricik kabahatin mesela geceleri yatağına işemendir, fakat bunun matematikle ne müinasebeti var? Matematikten aldığın sıfırlarla delik deşik olan karnene bir de fizik kimyadan aldıkların eklendi. Bu karne artık iflah olmaz 396. Bu sene kıyamet kopsa döneceksin. Hem senin yaşında bir çocuğun elinde kuş lastiği ne geziyor? Karla kapanmış bahçedeki şaşkın serçeye nişan alırken seni matematiğe giren müdür yakalayıp bu sene kalacağını müjdelemedi mi? Fakat gelecek sene ortayı bitirmek gerek. Akademi orta mezunu alıyormuş. Ah, bu havadisi duyduğun zaman az kalsın sevincinden düşüp bayılacaktın. Eminim yalnız bunun zoruyla ortayı güç bela bitireceksin. Sonra memur babanın ihtiyar günlerine sakladığı birkaç kuruşa güvenerek Anadolu'nun bir köşesinden İstanbul'a doğru uçacaksın.

Ben tam yirmi senedir Akademi deyim 396. Bunun beş senesi talebelik, kalamı hocalıkla geçti. Yirmi senedir Akademiye kaç 396 tanıdım bilemezsin. Resim'e yazılanları yüzde yetmiş beşi diyebilirim. Hepsinin arkasına matematik bir kuduz gibi düşmüş, olanlar da soluğu güç bela Akademiye almışlar. Orta sıralarında delik deşik olan onurlarını kurtarmak için bir mesleğe sarılışları vardır, insanın gözleri dolar. Tam üç sene bu ateşle çalışırlar, ne kadar öğretirsen o kadar öğrenmeye hazır durlar. Sonra ilk kısmından güzel derecelerle mezun oldular mı bir tuhaf olurlar: "Demek biz de insanmışız, demek biz de de seve seve bir şeyler öğrenmek gücü varmış." derler, sonra şöyle erkekçe bir tükürürler: "Tuh Allah kabretsin bir de bize hiçbir zaman adam olmazsın derlerdi."

İlk kısmı bitirenlerin bir çoğu Akademiye bitirip hayata atılırlar. Ne olurlar bilir misin? Kantar memuru, deniz yollarında kâtip, maliyede tahsildar, bazen da tenor. Ama bu tenor olan çocuğun hikâyesi bir başka türüdür. Bu çocuk iki yıl okuduktan

sonra parasızlık yüzünden ayrıldı. Konservatuvara parasız yatılı girebilecekti. Gel gör ki elli öğrenci arasından süzölmüş en iyilerden biriydi. Bizden üzgün ayrıldı, sonra duydum Konservatuvarın da en iyilerinden olmuş. Bundan şu çıkar canım 396; Akademiye gelen çocuk anasından ressam veya heykeltıraş doğmaz. Onu bize yaralı izzeti nefsi getirmiştir. Ey estetik hocaları neredesiniz? Ne zaman

Ey estetik hocaları neredesiniz? Ne zaman aranızdan biri çıkacak da matematikle resmin, heykelin, nakışın özbeöz kardeş olduklarını, bunların hepsinin aynı tasarlama gücüne bağlı olduğunu fakir fukaraya anlatacak?

man aranızdan biri çıkacak da matematikle resmin, heykelin, nakışın özbeöz kardeş olduklarını, bunların hepsinin aynı tasarlama gücüne bağlı olduğunu fakir fukaraya anlatacak. Biliyorum, Akademiye yalnız resim sevgisiyle gelenler de vardır, ama yüzde biri aşmayan bu çocuklar da ya zengin çocukları, yahut ta ailelerinde ressam bulunanlardır. Ondan ötesini, hele Anadolu'dan gelenlerin hepsini evela edebiyat sevgisi sarar, güzel sanatlara hep bu kapıdan girerler. İşin tuhafı şu ki ortada edebiyata merak salanlar da çok defa Akademiye liseye tercih ediyorlar.

İşte böyle canım kardeşim. Bana bu mektubu asıl yazdıran sebebe gelince:

Orta okul sıralarında onurları param parça olan 396'lar ya bir gün Akademiye gelemelerse.. onları düşündüğüm zaman içime öyle bir acı çöktü ki. Henüz gözleri kapalı, şuursuz denebilecek bir gayretle bir edebiyata, bir resme, bir müziğe başvuran müstakbel meslektaşım, bütün bunları sana yardım etmek kaygusuyla yazıyorum. Akademiye gelmek imkânını bulamıyanların gelenlerden çok daha fazla olduğunu biliyorum. Yüreği sızlayarak arzuladığı halde bir türlü akademiye gelemeyen 396, bundan sonraki mektuplarımda hep seni düşünenecek, sana faydalı olmağa çalışacağım.

İşte böyle... Bedri Rahmi, gerçek bir sanatçı olunca, matematikle sanatın kardeşliğini anlamış. Darısı hepimizin başına. ♦